

KRITIEK

**Coevorden opent
zijn vesting voor
iedereen**

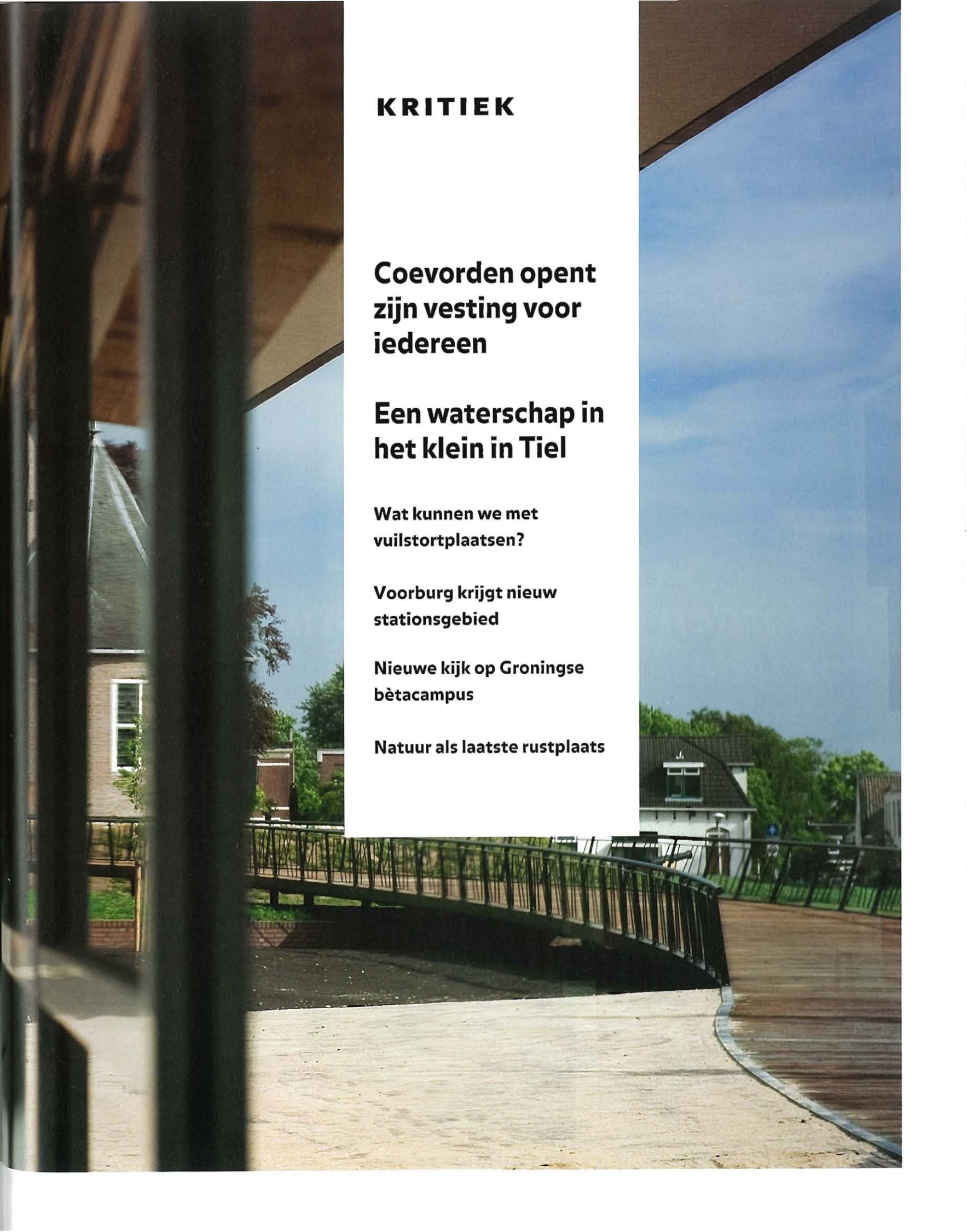
**Een waterschap in
het klein in Tiel**

**Wat kunnen we met
vuilstortplaatsen?**

**Voorburg krijgt nieuw
stationsgebied**

**Nieuwe kijk op Groningse
bètacampus**

Natuur als laatste rustplaats

Coevorden opent zijn vesting voor iedereen

Onderwerp Centrumplan Coevorden
Ontwerp BDP.khandekar (Shyam Khandekar, Pauline Dinjens, Nynke Jelles, Guido Nas)
Opdrachtgever gemeente Coevorden
Ontwerp 2001 (wensbeeld), 2002 - 2005 (gebiedsuitwerkingen Markt/Haven, Bogas-terrein en Holwert-Zuid en Catalogus Openbare Ruimte)
Uitvoering sinds 2005

De verhoogde loper achter de Hof van Coevorden, met zicht op de Markt.

Het parkeerplein mocht niet worden bebouwd, intimiteit moet komen van de platanen.

Hoezeer stedenbouw een vak is van geduld en continuïteit, merkte de gemeente Coevorden. Sinds 1999 is de gemeente in touw om de historische vestingstad allure, publiek en economisch vermogen terug te laten winnen. Tot die tijd was zwaar ingeteerd op het historisch kapitaal van de stad. Ooit was Coevorden een volmaakte militaire vesting, een van de weinige in Nederland, rond 1700 ontworpen door de legendarische vestingbouwer Menno van Coehoorn. Maar sinds de ontmanteling van de vesting in 1870 kwam daar de klad in. De binnen- en buitensingel zijn deels gedempt en vormen nu samen een niet helemaal symmetrische enkele gracht, die de binnenstad voor driekwart omsluit. Voor architectuur was weinig aandacht: karakterloze panden uit de twintigste eeuw staan soms pal naast de grote monumenten uit de glorieertijd. En overal staan auto's. Zo'n binnenstad nodigt niet erg uit tot investeren, met leegstand tot gevolg. Maar de binnenstad is wel wezenlijk voor de woon- en leefkwaliteit van Coevor-

den, dat omringd is door uitgestrekte bedrijventerreinen. Een uitgebreid programma was nodig om die kwaliteit terug te winnen.

De gemeente Coevorden is met 36.000 inwoners, te klein voor een eigen ontwerpdienst of ontwikkelingsbedrijf, maar wel is de regie al tien jaar stevig in handen van één ontwerper: Shyam Khandekar. Zijn bureau BDP.khandekar is verantwoordelijk voor de stedenbouwkundige visie, de uitwerkingen en de inrichting van alle te herontwikkelen openbare ruimten.

Khandekar begon met het opstellen van een 'wensbeeld' (2001), dat uit twintig potentiële ingrepen bestond. Op grond daarvan kreeg de ontwikkeling van drie gebieden prioriteit. Tevens kwam er een aantal voetgangersbruggen en kleinere impulsen in de openbare ruimte. Twee daarvan vormen entrees tot de vesting en de derde bevindt zich in het hart: het ensemble van Markt en Haven, waar ook het

Kasteel van Coevorden deel van uitmaakt. Dit laatste projectgebied nadert zijn voltooiing. In mei is met veel feestgedruis de Hof van Coevorden geopend, dat onder meer het nieuwe stadhuis, een kunstencentrum en een grand café bevat. Dit gebouw heeft een grote stedenbouwkundige betekenis. Het ligt pal tussen de Markt en het kasteel en verbindt beide via twee looproutes. Vooral de route aan de achterzijde is een fraaie toevoeging. Deze voert over een gebogen, verhoogde loper langs de Weeshuisweide, een open veld in de stad met een nieuwe inrichting die de hoogteligging van het kasteel prachtig doet uitkomen. De motte, een kunstmatige verhoging waarop de voorloper van het huidige kasteel in de elfde eeuw werd gebouwd, is opnieuw zichtbaar gemaakt. Een diepe geul met plasdras-begroeiing suggereert een slotgracht en accentueert de motte. Het kasteel zelf is grondig gerestaureerd, ontdaan van een merkwaardig rood pleisterwerk dat het decennialang ontsierde en in gebruik genomen als restaurant.

Voorzijde van de Hof van Coevorden (Architectenbureau RAU).

De heringerichte Weeshuisweide.

Het Wensbeeld van Khandekar uit 2001. Het niet-gebouwde stadhuis op de Markt heeft nummer 1, de Hof van Coevorden staat ter hoogte van nummer 2. Nummer 5 is de Weeshuisweide, 9 het Bogas-terrein en 16 Holwert-Zuid.

De uitwerking voor het deelgebied Markt-Haven.

De uitwerking voor Holwert-Zuid.

Het herinrichtingsplan voor De Markt. De parkeerplaats onder de platanen (rechts) is buiten het ontwerp gelaten.

Voormalig pakhuis De Vlijt aan de binnenhaven.

Het kleinschalige en heringerichte dorpsplein met vier regelmatige radiaalstraten.

Khandekar kreeg niet de kans om iets te doen aan de onlogische vorm van de Markt. Deze bestaat uit een dorpsplein en een daaraan vastgeplakte parkeervlakte, die funest is voor de intimiteit van het dorpsplein. Zes radiaalstraten komen uit op de Markt. Slechts vier daarvan benaderen de symmetrie die hoort bij een in de renaissance ontworpen stad. Deze vier lopen door het burgerlijke gedeelte van de vesting, dat van meet af aan dichtbebouwd was. De andere twee, plus het parkeerplein, behoren tot het militaire deel dat veel onregelmatiger is aangelegd. Aanvankelijk was het idee om het nieuwe stadhuis op het parkeerterrein te bouwen, zodat er een beschermt plein zou ontstaan met zicht- en looplijnen naar een aantal bijzondere bestemmingen in het militaire deel: het kasteel, de binnenhaven (ooit deel van de kasteelgracht), het bastionpark. De Raad van State blokkeerde dit plan vanwege de 'hoge archeologische verwachtingswaarde' van de bodem onder de Markt. Intimiteit moet nu komen van de bestaande platanengroep tussen de geparkeerde auto's en de opstelling van het nieuwe zitmeubilair, in een halve cirkel met de rug naar de burgerlijke stad. Maar het scheefgegroeide markt-

plein blijft een zwakke schakel in de binnenstad. Het vestingkarakter komt het beste tot zijn recht bij de bastions. Daar vinden de andere twee gebiedsontwikkelingen plaats. Op een voormalig fabrieksterrein in het zuiden, het Bogas-terrein, komen woningen aan afgeschermd binnenwater. De toegang ligt hier tussen twee bastions, waardoor de naderende bezoeker steeds meer omsloten wordt door het water van de singelgracht. Aan de hoofdentree voor het autoverkeer in het westen, bij het plangebied Holwert-Zuid, is de beleving van de vesting minder kansrijk. Hier komen woningen, supermarkten en grootschalige detailhandel. De entree bevindt zich hier aan de punt van een bastion, waardoor het water juist wegloopt van de naderende bezoeker. Nieuwbouw vindt bovendien plaats aan maar één zijde van de weg. De bestaande bebouwing aan de overzijde heeft geen bijzondere kwaliteit en volgt in zijn oriëntatie de weg, niet het bastion. Een derde entree ligt in het oosten. Daar is een nieuwe toegang gecreëerd via een voetgangersbrug over de singel. Bezoekers parkeren hun auto buiten de gracht en ervaren dan al lopend dat ze een vesting betreden.

Als de grote bouwprojecten zijn afgerond, maar dat zal nog een aantal jaren duren, is Coevorden klaar met het centrumplan. Het centrum zelf is dan nog niet klaar. De bedoeling is dat private investeerders hun kansen grijpen. Bijvoorbeeld door iets moois te doen met het betonnen stadskantoor dat nu pal naast het kasteel staat, of met de garages en winkelmagazijnen langs de heringerichte Weeshuisweide. De beeldkwaliteit moet hen daartoe verleiden, want een duidelijke programmatische strategie ontbreekt. Mikt Coevorden op toeristen of ondernemers? Op het vasthouden van de eigen bewoners om de vergrijzing tegen te gaan, of op het aantrekken van nieuwe bewoners uit hogere inkomensgroepen? Die onduidelijkheid wrekt zich in Holwert-Zuid. Het runshoppen daar werpt de binnenstad met zijn leegstaande winkelpanden terug op funshoppen, en dat is een riskante beperking. De redenering lijkt te zijn dat een attractieve binnenstad voor alle doelgroepen de beste strategie is. De stedenbouw moet het doen. Bemoedigend is dat de restauratie en herbestemming van het kasteel voortkomt uit een particulier initiatief. Er is nu een restaurant gevestigd in het hoogste marktsegment, niet voor mensen die toevallig toch in Coevorden zijn, maar voor gasten die er doelbewust op afkomen. Dezelfde ondernemer bouwt het nabijgelegen pakhuis De Vlijt aan de haven om tot hotel, eveneens in een luxueuze klasse. Als het centrumplan meer van dit soort initiatieven losmaakt, is dat niet alleen goed voor de roemruchte maar afgebladderde vestingstad zelf, maar bewijst Coevorden ook wat een stedenbouw van lange adem vermag.

Peter Paul Witsen

Foto's Nadine van den Berg

De uitwerking voor het Bogas-terrein.